

De symboliek van de Phoenix

door

Maarten Zweers

Hoofdstuk 1 - Inleiding

❖ De mythe van de Phoenix

De mythe van de mystieke vogel Phoenix is in de loop der tijden in diverse culturen opgedoken. De verhalen zijn natuurlijk niet volkomen gelijklopend, maar de kern blijft steeds dezelfde. Er is sprake van een vogel, afkomstig van het licht van de hemelse zon, die om de zoveel tijd op aarde gestalte aanneemt en daar een nest bouwt. Vervolgens verbrandt hij door eigen toedoen met nest en al en wordt tot as. Na enige tijd herrijst hij weer door vanuit die as een nieuwe gedaante aan te nemen.

Het gaat om de symbolische verbeelding van de basale kosmische wet, dat al het bestaande in een eeuwig voortstuwende ontwikkeling verkeert, waarbij de oude vormgeving om de zoveel tijd volledig moet verdwijnen om plaats te maken voor de nieuwe. Die nieuwe gedaante komt altijd uit de 'as' van de oude voort.

❖ Evolutionaire en revolutionaire ontwikkelingen

Ontwikkelingen kunnen evolutionair en revolutionair zijn. We spreken van een evolutionaire ontwikkeling als de vormgeving zich geleidelijk uit de oude kan ontwikkelen. Maar als dat niet meer mogelijk is, omdat de ontwikkeling dermate is, dat de oude vormgeving zich niet meer kan aanpassen aan de nieuwe eisen, die de ontwikkeling stelt, dan moet de oude vormgeving eerst geheel verdwijnen om plaats te maken voor de nieuwe. We spreken in die gevallen van een revolutionaire ontwikkeling. De mythe van de vogel Phoenix verbeeldt nu op symbolische wijze het proces, dat zich bij revolutionaire ontwikkelingen voltrekt.

❖ Vuur, totale verbranding en as

Vuur is het element dat transformeert. Het is het element, dat bij iedere vorm van transformatie nodig is. Vuur biedt de smid het vermogen om ijzer te smeden en dus de vorm te veranderen, de kok om voedsel te bereiden en het geschikt te maken voor consumptie. Het vuur van het hart transformeert onze gevoelens, het vuur van de geest onze gedachten. Zo dient het vuur bij evolutionaire ontwikkelingen.

Maar voor revolutionaire ontwikkelingen is het nodig dat de oude vorm geheel verdwijnt. De oude vorm zou de revolutionaire vernieuwing blokkeren en er zou geen plaats zijn voor de nieuwe vormgeving. Voor revolutionaire veranderingen is dan ook totale 'verbranding' nodig. De achterblijvende as is de vormloze ideële essentie van wat in de oude vorm verscholen lag.

❖ Het nieuwe komt altijd uit het oude voort

De nieuwe vormgeving, die bij revolutionaire ontwikkelingen tot stand komt, vereist niet alleen dat de oude vormgeving eerst geheel verdwijnt maar zal – zo zegt de symboliek – ook altijd uit de essentie van de oude vormgeving voortkomen. De oude vormgeving 'verbrandt' en de nieuwe rijst uit de 'as' van de oude op. De symboliek zegt ons in feite, dat het nieuwe niet zomaar als bij toeval uit de lucht komt vallen, maar uit het oude voortkomt en dat het oude voorwaardelijk is voor het nieuwe. Het oude is er dus nooit voor niets geweest. God dobbelt niet, om met Einstein te spreken, en doet niets voor niets ontstaan noch vergaan.

❖ De vogel en zijn nest

De in de vorm of as verscholen essentie is van geestelijke aard, symbolisch gezegd met de hemel verbonden. Vogels zijn in de symbolentaal de boodschappers tussen hemel en aarde. Vandaar dat er sprake is van een vogel, die vanuit de hemel neerdaalt en daarmee een geestelijke idee naar de wereld der vormgevingen brengt. Op aarde manifesteert de vogel zich in zijn fysieke vormgeving en 'vormt' hij zijn nest. Een geestelijke entiteit neemt niet alleen zelf een fysieke gedaante aan, maar creëert ook dingen in het fysiekmateriële leven en 'nestelt' zich daarin. Een

keten van vergaande, fundamentele gedachten over de schepping en het functioneren van alle leven in die schepping is hieraan te ontlelen.

Na enige tijd zullen echter zowel de fysieke vorm als de fysiekmateriële creaties van de Phoenix weer moeten verdwijnen. Zowel zijn fysieke gedaante als zijn nest moeten ‘verbranden’, opdat er weer ruimte vrij komt voor nieuwe revolutionaire vormgevingen.

❖ **Oneindigheid en het Mysterie**

Dit proces herhaalt zich tot in het oneindige. De in alle dimensies aanwezige oneindigheid garandeert, dat, ongeacht onze kennis, hoe groot ook, het Mysterie altijd zal blijven. Zo vertelt de mythe door op de oneindigheid van het cyclische gebeuren te wijzen ook, dat dit levensproces zich binnen een nimmer te doorgronden Mysterie voltrekt.

❖ **De vele versies van de mythe in verschillende culturen**

Reeds het feit, dat de mythe van dit fabeldier in zovele verschillende culturen uit verschillende tijden te vinden is, wijst op de universaliteit van zowel de thematiek als de symboliek. In deze verhandeling zullen niet allerlei verschillende versies van de mythe worden vergeleken. Hier zal getracht worden de basale betekenis te beschrijven. Er zal worden stil gestaan bij al die aspecten, die steeds weer terugkeren en die voor ons levensinzicht verrijkend kunnen zijn. We zoeken niet de verschillen, maar de overeenkomsten.

❖ **Opzet van de verhandeling**

Hoofdstuk 1

Hoofdstuk 1 bestaat uit deze inleiding.

Hoofdstuk 2

In dit hoofdstuk zal een verklaring worden gegeven voor de kosmische wet, die stelt, dat er een wederzijds oorzakelijk verband bestaat tussen idee en vorm. Geen vorm denkbaar zonder een onderhuidse idee, die tot die vormgeving heeft geleid; geen idee denkbaar, die niet door één of andere vorm is opgeroepen. Het één bestaat alleen bij de gratie van het andere en omgekeerd. Van daaruit zal er een verklaring worden gegeven voor de kosmische wet, dat al het bestaande in een oneindig voortgaande ontwikkeling verkeert. Zowel de idee als de daarmee corresponderende vormgeving zijn permanent en eeuwigdurend in ontwikkeling. Van die voortdurende ontwikkeling vertelt de mythe van de Phoenix. Het gaat om niets minder dan de meest basale kosmische wet, waaraan al het bestaande onderhevig is.

Hoofdstuk 3

Vanuit het dan verkregen inzicht zullen vervolgens de belangrijkste symbolische aspecten van de mythe kunnen worden verklaard.

Hoofdstuk 4

De verhandeling eindigt met een beschouwing van de wijze, waarop de Phoenix in de maçonnieke ritus van Souverein Prins van het Rozenkruis voorkomt.

Hoofdstuk 2

De wisselwerking tussen idee en vormgeving de hoogste kosmische wet

(De inhoud van deze paragraaf is volledig uitgewerkt te vinden in *Hermes herboren – Een megasprong in onze kijk op wereld en leven*, een boek-CD-cassette, geschreven en ingesproken door Maarten Zweers.)

❖ Het mannelijke en het vrouwelijke

Het oud Chinese symbool van de T'ai-T'ji, de cirkel met daarin de S-vormige lijn, die de inhoud van die cirkel in twee delen – yang en yin – verdeelt, kan in veel gevallen helpen om tot een fundamentele gedachtenontwikkeling te komen.

Met dit symbool en de daaraan verbonden wetmatigheden is op logische wijze zelfs een gehele kosmologie op te bouwen. Voor ons doel op dit moment zijn echter de eerste twee wetmatigheden voldoende.

De eerste wetmatigheid zegt, dat ieder fenomeen in de gehele kosmos – abstract of concreet – door een cirkel kan worden voorgesteld.

De tweede wetmatigheid stelt, dat ieder fenomeen – abstract of concreet en dat we zojuist met een cirkel hebben gesymboliseerd – onderverdeeld gedacht kan worden in twee gelijkwaardige, zij het kwalitatief tegengestelde delen. Die delen zijn van een lagere orde dan hun oorsprong, de cirkel. Het fenomeen mens is bijvoorbeeld van een hogere orde dan het fenomeen man of vrouw, het fenomeen getallen is meer dan het fenomeen negatieve of positieve getallen. De beide tegengestelde delen noemden de oude Chinezen 'yang' en 'yin', waarbij het yang het witte en het yin het zwarte deel is.

Yang en yin zijn echter abstracte begrippen, die we naar onze eigen symbolentaal moeten vertalen. Yang noemen wij 'het mannelijke' en yin 'het vrouwelijke'.

Verbindt u nooit deze symbolische begrippen simpelweg met mannen en vrouwen, want de mens is complex en nooit absoluut mannelijk of vrouwelijk. Het gaat hier om de symbolische begrippen 'mannelijk' en 'vrouwelijk', die het beste met enkele trefwoorden zijn te typeren.

Het witte yang, het mannelijke, is het 'actieve', 'initierende', '*het scheppende*', 'creatieve'. Een zeer beeldende, vaak ook zeer verhelderende typering is '*dat wat bezwangert*'.

Het zwarte yin, het vrouwelijke, is het 'passieve', 'ontvangende', '*dat wat zich laat bezwangeren*'. En van deze laatste typering uitgaande ontstaan nog twee zeer beeldende en dikwijls zeer verhelderende kenmerken: Wanneer het yin zich door het yang heeft laten bezwangeren, begint het '*vorm te geven*' aan datgene, waarmee het bezwangerd is. En wanneer het vorm gegeven heeft, biedt het tenslotte het mannelijke met deze vormgeving een '*spiegeling*', een '*reflectie*' van hetgeen het mannelijke voorheen heeft uitgestraald. Eerst daardoor kan het mannelijke ervaren wat zijn 'uitstraling' waard was. Eerst door de reflectie van het vrouwelijke kan het mannelijke ontdekken wat bewaard en wat veranderd moet worden. Eerst door de reflectie kan het mannelijke 'gemotiveerd' worden om te veranderen, zich te ontwikkelen, iets anders te gaan uitstralen dan daarvoor. Daardoor zal het mannelijke het vrouwelijke met iets nieuws bezwangeren. Het vrouwelijke begint overeenkomstig aan een nieuwe vormgeving te bouwen en zal het mannelijke tenslotte de spiegeling van zijn nieuwe uitstraling aanbieden. Zo ontstaat een oneindige wisselwerking tussen het mannelijke en het vrouwelijke. En op deze wisselwerking is iedere ontwikkeling in de gehele kosmos gebaseerd. Dus ook de bewustzijnsontwikkeling van de mens. Zonder de spiegelingen, de reflecties van de vormenwereld zou het mannelijke zich nooit de waarde van zijn uitstraling bewust kunnen worden en nooit tot een bewuste verandering kunnen worden aanzet.

Zo moest God de Schepping – de vormgeving van zijn scheppend Woord – eerst aanschouwen, alvorens hij tot de conclusie kon komen "dat het goed was". Zo kan een ondernemer pas

concluderen in hoeverre zijn ondernemersplan goed is, als de onderneming draait. Pas in de vormgegeven praktijk kan hij ontdekken wat hij moet continueren en wat hij moet veranderen.

In deze symbolische zin moeten in symbolische verhalen de mannelijke en vrouwelijke karakters worden gezien. Voor wie ze als gewone mensen ziet zal het grootste deel van de zeggingskracht van deze verhalen verborgen blijven en zal de analyse vroeg of laat vast lopen.

❖ **Het wederzijds oorzakelijke verband tussen bewustzijn of geest en de vormenwereld**

Achter de symboliek van de wisselwerking tussen het mannelijke en het vrouwelijke schuilt de allerhoogste kosmische wet: het wederzijds oorzakelijke verband tussen bewustzijn of geest enerzijds en de vormenwereld anderzijds.

Onze belevingswereld lijkt de materiële, energetische wereld te zijn. De oude esoterische stelling, dat alles energie is, is door Einsteins ontdekking van het verband tussen energie en massa – $E = mc^2$ – nieuw leven ingeblazen. Zijn formule brengt de materiële en de energetische wereld onder één noemer. Voor de eenvoud noemen we deze fenomenale, materiële, energetische wereld *de vormenwereld*.

We moeten ons goed realiseren, dat die vormenwereld zich in allerlei gradaties van verdichting manifesteert:

- in de grove fysiekmateriële vormen
- in de kleine vormen van cellen en atomen en nog kleiner
- in de vorm van golven – zichtbaar en onzichtbaar voor het menselijke oog.
- in de vorm van energieën
- in de vorm van concrete ideeën en gedachten

Het fenomeen van de vormgeving is in deze volgorde van categorieën in afnemende mate aanwezig. Concrete ideeën en gedachten zijn ook vormgevingen, zij het niet in het fysiekmateriële, maar in het geestelijke. Al onze innerlijke verbeeldingen zijn ook vormgevingen. Voor de eenvoud brengen we al deze vormen samen onder de verzamelnaam *vormenwereld*.

Zodra de ideeën en gedachten abstract worden, als ook bij gevoelens, impressies, intuïties en inspiraties, bevinden we ons in een ander gebied, waar het vormelement niet meer aanwezig is, maar wel voorwaardelijk voor de beleving.

Alles in de gehele kosmos kent zijn tegendeel. Naast de vormenwereld, waartoe in zijn grootste verdichting de fysiekmateriële wereld behoort en in zijn minst verdichte vorm onze innerlijke verbeelding, is er per definitie ook een tegengestelde wereld, die zich juist niet in vormen uitdrukt en zich dus ook niet in verbeelding of fysiekmateriële vormen manifesteert. Dat is de wereld van de geest, van het bewustzijn.

De wereld van de geest wordt in onze materialistische cultuur en helemaal in de wetenschappelijke wereld niet erkend. Men zit dan ook met het fenomeen bewustzijn in zijn maag en probeert dit steeds als een soort bijproduct van de hersenactiviteit te bestempelen. Dat de publieke opinie en een groeiende onderstroom in de wetenschappelijke wereld bewustzijn als een wezenlijk ander fenomeen dan materie begint te erkennen is een teken dat de nieuwe tijdgeest aan het ontwaken is en de oude esoterische gedachten weer in ere zullen worden hersteld.

Geen vorm, fysiek of materieel, maar ook geen beeldvorming in ons denken kan zijn ontstaan zonder de ‘bezwangering’ van een bewustzijnsidee vanuit geest. De kosmos, zon, aarde, mens, boom of stoel is niet zomaar ontstaan. Een bewustzijnsidee heeft daaraan vooraf moeten gaan. Niets is er in de gehele kosmos zonder dat op enigerlei niveau van bewustzijn daartoe vanuit geest de creatieve daad is verricht.

Net zoals het ene schilderij er anders uitziet dan het andere, omdat er een andere gevoels- en ideeënwereld aan ten grondslag ligt, zijn melkwegstelsels, planeten, mensen, olifanten en amoeben vanuit een ander concept tot vormgeving gekomen.

Omgekeerd geldt evenzeer, dat er geen bewustzijnsidee kan bestaan zonder de daartoe oproepende, ‘reflecterende’ werking vanuit de beelden en vormen uit de vormenwereld. Er kan in u geen gedachte tot leven komen zonder dat een beeld – fysiekmaterieel of in uw verbeelding – u

daartoe heeft gebracht. Zo bestaan bewustzijn en vormenwereld alleen door elkaar en kunnen zij zich alleen door hun wisselwerking ontwikkelen. En deze wet van wederzijds oorzakelijk verband geldt niet alleen voor de belevingswereld der mensen, maar voor die van al wat leeft.

Of om het symbolisch uit te drukken: het mannelijke kan niet zonder het vrouwelijke bestaan en omgekeerd. Zij zijn permanent met elkaar in wisselwerking. Kortom, het mannelijke en het vrouwelijke staan voortdurend met elkaar in **een wederzijds oorzakelijk verband**.

Ieder fenomeen draagt zijn tegendeel ook 'onderhuids' met zich mee. De oude Chinezen plaatsten niet voor niets een witte yang-stip in het zwarte yin en een zwarte yin-stip in het witte yang:

Daarom is geen enkele vorm van bewustzijn, geen gedachte, idee of gevoel zonder energie of daaraan klevend beeld, en geen vormgeving zonder een daarachter schuilgaande idee. Hetzelfde fenomeen vinden we terug in Carl Jungs inmiddels algemeen aanvaarde stelling, dat in iedere man een vrouwelijke kwaliteit en in iedere vrouw een mannelijke kwaliteit 'onderhuids' te vinden is. Het is als bij een 'uiterlijk' uitgerekte veer, waarin onderhuids de reactiekracht tot inkrimpen leeft en omgekeerd.

Eén en ander betekent, dat niet alleen wat wij in de vormenwereld waarnemen onze gedachten vormt, maar omgekeerd onze gedachten ook de vormenwereld veranderen. De macht der magiërs heeft ook altijd op deze wet berust. Wie ten volle gelooft in de kracht van de gedachte creëert daarmee de corresponderende vormgeving.

De mens is naast zijn individuele kwaliteit, deel van zijn cultuur, van de mensheid als geheel, leeft in samenhang met de dierenwereld, de plantenwereld, met alle leven op en in onze aarde, in ons planetenstelsel enz.. Het collectieve bewustzijn van alle wezens binnen de kosmos – dus veel meer levensvormen dan alleen de mens of alle levende wezens op onze aarde, maar ook het bewustzijn dat correspondeert met bijvoorbeeld zon, maan en sterren – correspondeert met de vormgeving van die kosmos. Daarom verandert de grote fysiekmateriële wereld om ons heen niet merkbaar als alleen ons individuele bewustzijn verandert. Alleen het hele kleine deel van de vormenwereld, dat grotendeels wederzijds oorzakelijk verbonden is met ons individuele bewustzijn, zal merkbaar veranderen als ons individuele bewustzijn verandert.

Als Shakespeare bijvoorbeeld in zijn *The Tempest* stelt dat de heks Sycorax zelfs de maan in zijn loop kon beïnvloeden geeft hij daar de enorme invloedssfeer van haar magische kunnen mee weer. En in hetzelfde stuk beleven we hoe de magische krachten van de tovenaars Prospero zover reiken, dat hij natuurkrachten kan oproepen en de lotgevallen en zieleroerselen van anderen kan bespelen. Hetzelfde geldt voor de vermogens van de geestenkoning Oberon in *A Midsummer Night's Dream*. En ook in de slotscène van *The Winter's Tale* maakt Shakespeare duidelijk, dat in een kunstwerk een idee verscholen ligt, die wij met ons bewustzijn, met krachtig geloof tot de realiteit van het echte leven kunnen brengen. Al deze beelden krijgen vanuit deze weliswaar moeilijk te begrijpen, maar basale kosmische wet een veel grotere betekenis.

De wisselwerking tussen geest en vormenwereld is in veel gevallen bijna ogenblikkelijk. Natuurlijk niet wanneer een idee materieel vorm gegeven moet worden. Er is tijd nodig om bijvoorbeeld een idee van een architect tot een concreet bouwwerk te maken. Maar in onze innerlijke belevingswereld voltrekt zich deze wisselwerking wel razendsnel. Het beeld creëert de bewustzijns-idee over het waargenomen en omgekeerd creëert ons bewustzijn het waargenomen beeld met de snelheid van het licht. Ook in ons denken wisselen de idee en de corresponderende verbeelding zich razend snel af. Daarom verplaatsen de luchtgeest Ariël, in dienst van de magiër Prospero in *The Tempest*, en Puck, de dienaar van de geestenkoning Oberon in *A Midsummer Night's Dream*, zich ook vliegensvlug. Shakespeare vermeldt die extreem hoge snelheden niet voor niets zo nadrukkelijk.

Dat wij deze gedachtenwereld moeilijk kunnen aanvaarden is vanwege de dogmatiek van ons materiële denken, dat – geheel tegen alle abstracte logica in – naast de wel erkende fenomenale vormenwereld het natuurlijke tegendeel – de niet fenomenale wereld van gevoelens, inspiratie, intuïtie, bewustzijn en wetmatigheden – niet erkent. Terwijl alles in de kosmos, zijn tegendeel kent en slechts bij de gratie van dat tegendeel kan bestaan, is het in onze cultuur nog steeds gangbaar om dat tegendeel te ontkennen op die momenten, waarop we wetenschappelijk of nuchter menen te moeten zijn. Zelfs de abstracte logica van de wiskunde, die we toch als ultieme maatstaf hanteren, veronderstelt in alles symmetrie en tegendelen. Mythen, legenden en de grote verhalen van onze dichters zijn alleen te doorgronden als we deze quasi nuchtere visie op wereld en leven verlaten.

❖ De integrerende drie-eenheid

De verbinding tussen de twee tegendelen wordt gemaakt door een derde fenomeen: de eenheid van één orde hoger, waarin beide te vinden zijn en waarin niets anders dan de twee tegendelen is te vinden. De cirkel bewaart de samenhang tussen het yang en het yin. Geen der tegendelen bestaat buiten de cirkel en daarbinnen is niets anders dan de beide tegendelen. Tezamen vormen deze drie elementen – (these – antithese – synthese) – een drie-eenheid, *de integrerende drie-eenheid*.

❖ De verbindende drie-eenheid – de ziel van al wat leeft

Wat we ons meestal niet realiseren is, dat er naast de integrerende drie-eenheid nog een andere drie-eenheid bestaat. Er is namelijk een intermediair nodig om de beide tegendelen met elkaar in wisselwerking te brengen. Het geldt hier dus een element dat zijn betekenis vooral pas zal krijgen wanneer er van wisselwerking tussen de tegendelen, van processen sprake is. En dat geldt overal waar idee en vormgeving, het mannelijke en het vrouwelijke met elkaar in wisselwerking staan.

Populair gezegd, de overstap van het ene tegendeel naar het andere is te groot zonder intermediair. Ze zijn immers per definitie extreem van elkaar verwijderd, ze sluiten elkaar principieel uit.

Een mooi voorbeeld om de noodzaak van zo'n intermediair te illustreren is het proces in de bouwkunst. Een architect zou nooit een bouwwerk direct vanuit een in zijn brein opgekomen idee direct in steen kunnen optrekken. Die stap is veel te groot. Idee en vormgeving zijn hierbij de beide tegendelen. Hun wisselwerking behoeft een intermediair. Bouwtekeningen, die een eerste verbinding tussen idee en vormgeving laten zien, zijn voorwaardelijk voor de realisatie van de oorspronkelijke idee in de concrete bouw.

Zo vormen geest, ziel en lichaam ook een drie-eenheid. De idee achter een vorm van leven zoals bijvoorbeeld de mens behoeft eveneens een intermediair om die idee in de stoffelijke wereld gestalte te geven. De *ziel* is daarbij als het ware *de blauwdruk, de bouwtekening*.

Naar deze bouwtekening of blauwdruk, die door 'de Grote Architect', God of hoe u dit hoge scheppende principe ook maar wil noemen, is gemaakt, dient de mens zich uiteindelijk te realiseren. Daartoe dient zijn bewustzijnsontwikkeling. Of om het symbolisch te formuleren: De menselijke blauwdruk is *de prinses van goddelijke afkomst*, die de prins in de symbolische verhalen uit de verborgenheid, uit haar kluistering of miskennen moet bevrijden en tot zijn koningin moet maken. Of om het op een andere symbolische wijze uit te drukken: De mens moet tot een *tempel* worden, een 'woonstee' voor goddelijk bewustzijn.

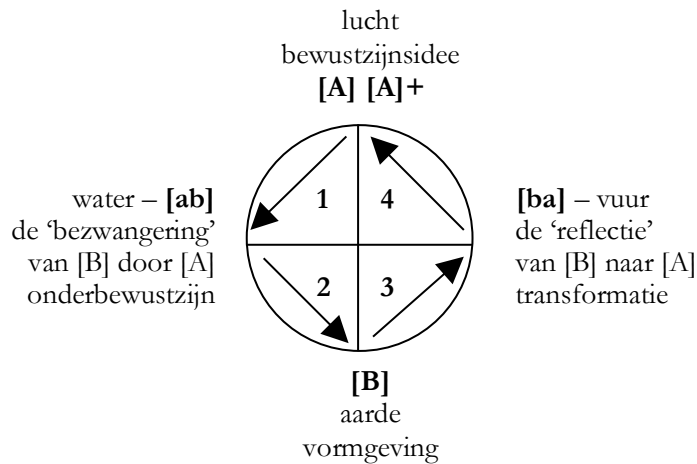
Het woord ziel wordt op vele manieren te pas, maar vaak ook te onpas gebruikt. Maar in de betekenis van 'bouwtekening' of 'blauwdruk' kan het in veel gevallen tot heldere duidingen leiden.

Dat in deze zin niet alleen de mens een ziel bezit, maar al wat leeft – dieren, planten, moeder aarde, zon en maan – zal duidelijk zijn. Het grote scheppende principe moet voor alles – melkwegstelsels, planeten, mensen, olifanten en amoeben – bouwtekeningen hebben gemaakt, anders zouden al die verschillende levensvormen er niet kunnen zijn en bovendien niet zo verschillend in vormgeving.

❖ De vier elementen

De verbindende drie-eenheid wijst al op wisselwerking tussen de tegendelen, die we hier nu even [A] en [B] noemen.

Bij de bespreking van de wisselwerking tussen het mannelijke en het vrouwelijke constateerden we, dat het mannelijke een uitstraling naar het vrouwelijke laat uitgaan. Het is als de architect, die zijn idee lanceert om een gebouw te bouwen. Om de grote overstap tussen zijn idee en het gebouw in harde materialen te kunnen overbruggen, dienen de bouwtekeningen als intermediair. Als de bouw voltooid is – als het vormgevende vrouwelijke haar taak heeft volbracht – spiegelt het gebouw in zijn vormgeving de oorspronkelijke idee naar de architect terug. Door die spiegeling, door de confrontatie met de realisatie van zijn idee, kan de architect eerst ontdekken, in hoeverre zijn idee goed was. Wederom is daar het verbindende intermediair nodig, dat het mogelijk maakt, dat de architect die lering uit de vormgeving kan trekken. Het verbindende intermediair slaat weer de brug tussen de twee zo ver uit elkaar liggende tegendelen. We gaan nu alleen de brug in tegengestelde richting over. Van ideeën tot vormgeving komen is iets anders dan van vormgeving tot nieuwe, gecorrigeerde ideeën komen. De brug over gaan van [A] naar [B] geven we met [ab] aan en de weg terug van [B] naar [A] met [ba]. Er ontstaat zo een cyclische beweging, die in onderstaande figuur is weergegeven.

De vier kwadranten in de figuur corresponderen met **de vier elementen**, die in de oude culturen zo’n belangrijke rol speelden en in alle symbolische verhalen steeds weer opduiken.

Stel [A] is het mannelijke en [B] het vrouwelijke, dan is [ab] het proces van bezwangeren en dus van het aanzetten tot embryonale groei en [ba] het proces, waarin het mannelijke zijn idee corrigeert door de spiegeling, die het vanuit de vormgeving krijgt. [ba] is dus het proces van transformatie.

Doorlopen we nu de gehele cirkel, dan voltrekt zich het volgende universele levensproces:

1. Vanuit een zuiver geestelijk, mannelijk principe **[A]** ontwikkelt zich in kwadrant 1 een idee. Kwadrant 1 is dus het kwadrant van de idee-vorming, van de voorbereiding, van de zaadvorming en de toenadering tot het vrouwelijke. Het is het kwadrant, waarin de bouwtekeningen, de blauwdrukken worden gemaakt van wat later in de vormgeving moet worden gerealiseerd. Het is het kwadrant van het element lucht.
2. Die idee, dat gevormde zaad, bezwangert bij **[ab]**, bij het binnengaan in het tweede kwadrant, het vrouwelijke principe. Bij [ab] vindt de conceptie plaats, waarna in kwadrant 2 de embryonale groei zich voltrekt. Het is de fase van de embryonale groei in het onderbewuste, in het vruchtwater. We bevinden ons in het kwadrant van het element water.
3. Bij **[B]** vindt de geboorte plaats. De vormgeving door het vrouwelijke element is volbracht. De idee is in de verdichting, in de vormgeving, in het aardse geboren. Kwadrant 3 is het kwadrant van het aardse leven, van het element aarde. Nu de geest door de vorm wordt overschaduwd, start in dit kwadrant de vrouwelijke vorm een toenadering terug tot het mannelijke, tot de geest, net zoals de idee in kwadrant 1 de toenadering tot het vrouwelijke zocht. De vormgeving komt tot leven. Het geestelijke element ontwaakt in de vorm.

4. Bij **[ba]** start de spiegeling, de reflectie, waardoor de oorspronkelijke idee gecorrigeerd kan worden. Het vierde kwadrant is dan ook het kwadrant, waarin de lessen getrokken worden uit de vormgeving. Het is het kwadrant van de transformatie en dus van het element vuur, dat altijd nodig is bij iedere vorm van transformatie. Vuur verbrandt de oude vorm, waardoor er plaats komt voor een nieuwe vorm, vuur biedt de smid het vermogen om ijzer te smeden, de kok om voedsel te bereiden. Het vuur van het hart transformeert onze gevoelens, het vuur van de geest onze gedachten.

❖ **Alles in de kosmos ademt**

Ontwikkeling – de kwintessens van het leven

De weg van [B] naar [A] leidt echter nooit tot een simpele terugkeer naar de oude toestand [A], maar naar een ‘vernieuwde’ [A]+. Het cyclische proces door de vier elementen is dus niet eindig of louter een herhaling van steeds dezelfde cirkelgang. Het gaat op alle niveaus van leven zich permanent ontwikkelend door en is in feite dus niet cyclisch maar spiraalvormig. En dit permanente proces door de vier elementen is dan ook de essentie van het leven zelf. De kwintessens, de quinta essentia, het vijfde element van het leven is ontwikkeling.

Het getal vijf symboliseert in zijn diepere betekenis de permanente ‘doorstroming’ van bewustzijn en vormenwereld in elkaars wezen, waardoor de ontwikkeling van zowel bewustzijn als de vormenwereld mogelijk is. Daarmee is de mystieke gedachte verklaard, dat de kwintessens van het leven ontwikkeling is. Dat verklaart ook de esoterische gedachte, dat alles in de kosmos ademt en de gedachte, dat de mensheid een bewustzijnsontwikkeling doormaakt.

❖ **De voortstuwende wereldorde en de mythe van de Phoenix**

Zo kan men vanuit het axioma, dat alles – behalve het Mysterie zelf – zijn tegendeel kent en dat deze tegendelen met elkaar in wisselwerking staan, verklaren waarom vrijmetselaren van een voortstuwende wereldorde uitgaan. Alleen echt volkomen bewustzijn kan zich boven deze dualiteit verheffen en daardoor ook aan de beleving en de wisselwerking der tegendelen en derhalve ook aan de tijd onttijgen. Maar aangezien bewustzijn nooit echt volkomen kan zijn – ook de eenheid en tijdloosheid die de hoogste wijze meent te beleven is uiteindelijk toch weer betrekkelijk in de oneindige schaal van het Mysterie – geldt het fenomeen van de voortstuwende wereldorde voor alle leven en dus ook voor de mens.

In feite beschrijft de mythe van de Phoenix niets anders. De diverse symbolische beelden, die in de mythe voorkomen, voegen echter aan de abstracte, verbale formulering van ‘de voortstuwende wereldorde’ diverse nuanceringen toe, waardoor deze basale kosmische wet voor ons begrip en onze verbeelding meer tot leven kan komen. Laten we dan ook met het volgende hoofdstuk overgaan op de beschouwing van de diverse symbolen, die in de diverse versies van de mythe voorkomen.

Hoofdstuk 3

De in de mythe voorkomende symbolische beelden

❖ De vogel, die uit de hemel afdaalt, en zijn gouden of rode kleur

Het eerste en meest in het oog vallende symbolische gegeven is, dat het hier om een vogel gaat.

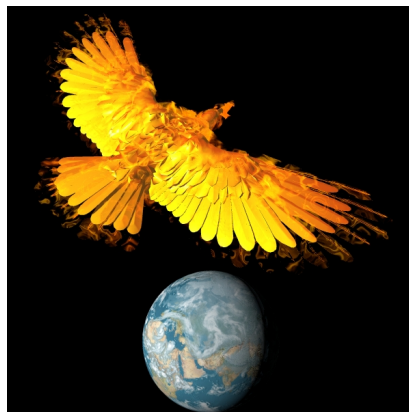
Vogels zijn de dieren die zich van het aardse hemelwaarts kunnen verheffen en vanuit de hemel op aarde kunnen neerdalen. Zij hebben als geen ander dier met de lucht en dus met de hemel een verbintenis. (Dit in tegenstelling bijvoorbeeld met de slang, die juist zeer aardgebonden is.)

Vogels zijn de boodschappers tussen hemel en aarde. Witte vogels brengen doorgaans de goede boodschappen. Zo zijn de zwaan en de gans met de graal verbonden, de duif met de Heilige Geest en de pelikaan met de opofferende ouderliefde en zo met de offerbereidheid van de Christus. Zwarte vogels zijn doorgaans de boodschappers van strijd of dood. Zo heeft de Germaanse oorlogsgod Odin of Wodan zijn raven en is het lelijke krassen van kraaien en kauwen door symbolisten als Shakespeare en Wagner vaak gebruikt om onaangename tijdingen aan te kondigen. Hoogvliegende roofvogels zoals de adelaar symboliseren het vermogen om ver tot in de wereld van de geest door te dringen of omgekeerd vanuit geest in het aardse leven te kunnen neerdalen. Roofvogels zijn jagers, die vanuit de grote leerschool, die het aardse leven in feite is, getuigenissen van leven meenemen – de levende dieren, die ze buit maken getuigen immers van leven – en zich zo nieuwe levenskennis verwerven. Valken symboliseren vaak de vanuit de geest in duikvlucht neerdalende inspiraties.

De Phoenix is anders. Hij is meestal niet van een ons bekende vogelsoort. En als hij een reiger of adelaar is, is het jagerselement, dat deze dieren kenmerkt, niet aanwezig. Hij voedt zich namelijk met dauw of het sap van sappige kruiden. Hij doodt niet.

Hij is niet wit of zwart, maar rood of goudkleurig.

Goud verwijst naar zijn verbinding met het hoogste levenslichaam in ons planetenstelsel en symbool voor de bron van de geest: de zon.

Maar meestal is hij rood en door rode gloed omgeven. Phoenix betekent ook rood in het Grieks. Dat rood verwijst naar twee van zijn kenmerken: naar de wijze waarop hij de vormenwereld binnenkomt en gedaante aanneemt en hoe hij weer uit de vormenwereld verdwijnt en zijn gedaante verliest.

De Phoenix symboliseert allereerst de idee, die uit de geestelijke oerbron van alle leven voortkomt. De zon is voor de aardse mens het meest voor de hand liggende symbool voor die geestelijke oerbron. En daarom staat het opkomende zonlicht, dat iedere morgen aan de kim verschijnt, symbool voor al wat zich vanuit geest losmaakt en in de vormenwereld gestalte gaat aannemen. Dat opkomende zonlicht is rood. En aangezien de Phoenix in eerste instantie de uit de geestelijke oerbron opkomende ideeën symboliseert, die in de vormenwereld gestalte gaan aannemen, is hij rood als de opkomende morgenzon.

De tweede betekenis van de rode kleur is gelegen in wat er aan het einde van zijn manifestatie gebeurt. Dan verdwijnt zijn gedaante in de rode gloed van het vuur.

Mag het dan een ontwerp voor behangpapier zijn, de dubbele verklaring voor de rode kleur van de Phoenix – het opkomende zonlicht bij zijn verschijnen en de vuurgloed bij zijn verdwijnen – zijn in de onderstaande afbeelding wel heel mooi geïntegreerd. Bovendien heeft de ontwerper de vogel zelf in het witte zonlicht gezet, als het ware om aan te geven, dat zijn essentie behoort tot de vormloze wereld van het licht. Het witte zonlicht wordt rood bij zijn entree in de vormenwereld en via het rode vuur verlaat het weer zijn vormgeving en verdwijnt het weer in de vormloze geesteswereld van het eeuwige licht.

Mag de vogel in onderstaande afbeelding dan niet goudkleurig of rood zijn afgebeeld, ook hier is het van het zonlicht komen en het vanuit de aarde weer door vuur terugkeren naar het zonlicht aanwezig.

Er zijn ook afbeeldingen, waarin de vogel een ster of stralenkrans boven zijn kop heeft. De betekenis verwijst overduidelijk naar zijn geestelijk oorsprong.

❖ **Het nest van gekruide takken**

Eenmaal op aarde aangekomen gaat hij zich een nest bouwen. Alles draait om het proces, dat vanuit geest in de fysiekmateriële wereld vormgevingen ontstaan. Hoe verfijnd de symboliek van de Phoenix is, blijkt ondermeer uit het volgende.

Ieder levend wezen neemt die vorm aan, die correspondeert met de totale ideeënwereld, die achter zijn verschijning schuil gaat. Het feit, dat de zon, de maan, een aap, mens of amoebe er allemaal anders uit zien kan alleen maar verklaard worden, doordat ze allemaal de vormgeving zijn van een andere, zij het doorgaans ongelooflijk gecompliceerde ideeënwereld, die van de Opperbouwmeester is uitgegaan. Maar zo goed als de Opperbouwmeester tot creaties is gekomen en nog steeds komt, zo geldt dat eveneens voor alle leven ongeacht het niveau van zijn bestaan. De zon bijvoorbeeld brengt ongelooflijk veel tot stand op aarde. Zo ook de maan – denk alleen maar aan eb en vloed. Mieren, mensen, apen en virussen, zij alle zijn niet alleen creaties van een boven hen staand scheppend, geestelijk vermogen, maar op hun beurt ook weer scheppend actief. Dat universele gegeven drukt de mythe uit door de Phoenix een nest te laten maken.

In dat nest ‘nestelt’ hij zich. Hij brengt zijn leven in de vormenwereld door in zijn zelfgemaakte ‘nest’. Het materiaal ontleent hij aan de reeds aanwezige natuurlijke wereld, waarin hij incarneert. Hij maakt het uit takken en schors. Tijdens zijn incarnatie doet hij zijn levenservaringen op levend vanuit dat nest, dat hij zich zelf heeft gemaakt. Dat is wat alle leven doet. Iedere levensvorm is actief werkzaam om iets in de fysiekmateriële wereld tot stand te brengen en vorm te geven, zodat het zich een leefomgeving creëert, waarin het kan functioneren. En dat functioneren heeft ontwikkeling als doel zoals we in het vorige hoofdstuk concludeerden. Dat we ons het creëren van een leefomgeving om ontwikkeling mogelijk te maken bij mensen

gemakkelijker kunnen voorstellen dan bij de zon of een virus, is vanwege ons beperkte waarnemingsvermogen. Maar uiteindelijk geldt dit streven naar ontwikkeling voor alle levensvormen, dus ook voor de zon, de maan, een aap of een virus.

Dat de vogel zijn nest maakt uit takken, twijgen en schors wijst erop, dat iedere levensvorm weliswaar eigen creaties maakt, maar daarvoor wel aangewezen is op het materiaal, dat een hogere levensvorm ter beschikking stelt. Zo maken wij mensen auto's, meubels, plastic speelgoed en roomtaarten, maar alle materialen worden door de boven ons staande levensvorm – moeder aarde – ter beschikking gesteld. Zo ook de vogel die zijn nest bouwt.

Maar net zoals wij die auto, dat meubel of die taart mooi of apart willen maken, 'kruidt' iedere levensvorm zijn creaties met iets aparts, iets eigens, waardoor het voor hem juist die speciale betekenis en werking kan geven, die dat leven voor zijn ontwikkeling van node heeft. De 'kruiden', waarmee we onze creaties 'kruiden', zorgen ervoor, dat ons levensnest die typische, voor ons juist noodzakelijke ontwikkeling mogelijk maakt. Zo wordt wel verhaald, dat één der kruiden in het nest ontsmettende, genezende mirre is. Ons te vrij waren van smetten en ziekten is immers belangrijk om een vruchtbaar en voorspoedig leven te kunnen leiden.

De geur van die kruiden neemt de oude Phoenix bij zijn verbranding mee. De kruiden zelf kan hij niet meenemen, die zijn aards en verbranden daarom. Maar de geur, de werking ervan vertaalt zich in de geest en neemt de Phoenix mee naar gene zijde.

❖ Het nest gemaakt in een boom

In sommige versies van de mythe bouwt de Phoenix zijn nest niet op aarde, maar in een boom. Als het nest op aarde wordt gebouwd benadrukt de symboliek het feit, dat de vormgeving vooral van aardse, fysiekmateriële aard is. Wordt het nest in een boom gemaakt, dan is de creatie van de vogel meer vergeestelijkt. Een boom reikt met zijn takken en kruin naar de hemel en dringt met zijn wortels tot diep in de aarde. Een boom is dus een levend organisme, dat geest en stof verbindt en in zich integreert. Zo'n leefomgeving, waar geest en stof in harmonie verkeren, vrijwaart ons van het gevaar te verdrinken in een te grote vermaterialisering. De verbinding met de wereld van de geest wordt door de boom met zijn omhoog reikende takken en kruin bewaard. Soms wordt de boom benoemd. Zo is een eik een mannelijke, krachtige boom, die staat voor standvastigheid en geestkracht.

Maar waar het nest zich ook bevindt – op aarde of in een boom – het is altijd uit boommateriaal, uit takken en schors gemaakt.

❖ **De Phoenix voedt zich met dauw of het sap van sappige kruiden**

Zoals reeds gezegd, de Phoenix mag dan soms wel als een reiger of adelaar worden afgebeeld, hij voedt zich niet met ander leven. Hij vernietigt niets. Hij eet zelfs geen zaden of grassen, maar voedt zich met dauw of het sap van sappige kruiden.

De gangbare conclusie, die hieruit getrokken wordt, is dat de Phoenix van zachtaardigheid getuigt. Dat is op zich geheel juist, maar daarmee is de belangrijkste conclusie nog niet getrokken. Zodra dit aspect in de mythe wordt meegenomen, symboliseert de Phoenix die levensvormen, die het andere leven niet schaden. In het gangbare leven is dat niet mogelijk. De Phoenix symboliseert, als dit aspect van zijn voeding wordt meegenomen, dan ook niet meer het gangbare leven, zoals dat uit geest incarneert en vervolgens weer excarneert, maar de utopische levensgang, waarbij alle leven in liefde samenleeft en het ene leven het andere niet meer schaadt.

Dauw staat symbool voor hemelse zegen, het vocht dat bezielend en verjongend werkt. Dauw en regen komen uit de hemel en brengen het leven brengende water. Maar waar de regen nog ongenadig neer kan dalen, legt dauw zich op de meest zachtmoedige wijze als een deken over het aardse leven heen. Door die zachtmoedige, uiterst verfijnde aanraking met het leven brengende water kan de weg naar de utopie aanvangen. Door dauw komt de alchemist tot de steen der wijzen.

Het sap van sappige kruiden is een wat gecompliceerdere symboliek. Ten eerste is het markant, dat de Phoenix niet de kruiden zelf eet, maar hun sap. Hij nuttigt hun essentie. Bovendien speelt hier weer de symboliek van de 'kruiden'. We bespraken hun symboliek reeds bij de beschouwing van het Phoenix-nest.

❖ **De totale verbranding – een revolutionair gebeuren**

Er is sprake van een totale verbranding, waarbij zowel de vogel als zijn nest volledig in de as worden gelegd. Wederom is het zinvol stil te staan bij het verschil tussen evolutionaire en revolutionaire veranderingsprocessen.

Het fysiekmateriële leven, het leven in de vormgeving is ons aller leerschool. Alle levenslessen komen voort uit de confrontaties, die levensvormen in het fysiekmateriële bestaan ondergaan – ongeacht of dit mens, dier, amoebe, zon of maan betreft. Als die levenslessen niet al te groot zijn en de oude levensvorm nog voldoende elasticiteit en buigzaamheid vertoont om die veranderingen te verwerken, dan spreken we van evolutionaire veranderingen en behoeft de oude levensvorm alleen ten dele te worden vervangen. Het leven zet zich – zij het geleidelijk en ten dele veranderd – voort. Een totale verbranding is nog niet nodig. De vorm past zich aan het veranderde bewustzijn aan.

Dat is wat er bijvoorbeeld tijdens ons leven gebeurt. Door wat we tijdens ons leven ervaren verandert onze ideeën- en gevoelswereld en dat vertaalt zich in onze levenshouding en uitstraling en tenslotte tot in onze fysionomie. Gaan wij bijvoorbeeld blij of cynisch door het leven, dan is dat direct aan onze uitstraling af te lezen. Volharden we daar jaren in, dan zal het zich zelfs tot in onze fysieke verschijning vertalen. Maar wat er 'verbrandt' is telkens slechts een deel van onze totale verschijning. Die totale verschijning verdwijnt pas bij ons sterven. Dan trekt de ziel – verrijkt met al onze levenservaringen – zich uit de aardse vormgeving volkomen terug en keert zij terug naar haar oorsprong – de wereld van de geest. En die overgang treedt in als het fysieke lichaam niet meer bij machte is zich aan de nieuwe eisen van de geest aan te passen. In die zin is het dus ook maar goed dat we niet eeuwig leven, want het zou betekenen, dat we in onze ontwikkelingsmogelijkheden zouden worden beperkt. Revolutionaire veranderingen zouden niet kunnen plaats vinden.

Hetzelfde geldt voor culturen. Culturen veranderen evolutionair, maar na vele evoluties komt er voor iedere cultuur het moment, waarop de nieuwe tijdgeest zulke grote veranderingen met zich mee brengt, dat de oude vorm het niet meer kan verwerken. Hij geraakt in decadentie en sterft tenslotte. En dat is maar goed ook, want hij zou de vernieuwing alleen maar vertragen en uiteindelijk zelfs onmogelijk maken.

Bij evolutionaire processen moeten deelaspecten 'verbrand' worden. En wie dat zou willen, zou kunnen stellen, dat de symboliek van de Phoenix van toepassing is op dat deelaspect van dat leven of die cultuur. Maar de symboliek van de Phoenix komt het meest tot zijn recht als een totale levensvorm zich uit de fysiekmateriële wereld terug trekt. Dan is er sprake van een zodanige noodzaak van vormverandering, dat de oude vormgeving geheel moet verdwijnen. We spreken dan van revolutie en sterven. De symboliek van de Phoenix-mythe spreekt van verbranden.

❖ De verbranding door toedoen van de Phoenix zelf

De mythe zegt, dat de Phoenix zelf voor de verbranding van zich en zijn nest zorgt. Zoals we in het vorige hoofdstuk concludeerden, symboliseert de verbranding de vernietiging van de oude vormgeving, opdat er ruimte wordt geschapen voor een revolutionaire nieuwe vormgeving. Die nieuwe vormgeving is het logische gevolg van het feit, dat uit de oude vormgeving geestelijke lessen worden getrokken. Het ideeëncomplex, dat met de oude vormgeving correspondeert, is door de nieuwe levenslessen veranderd en zal dus tot een nieuwe vormgeving moeten leiden. Het vuur speelt in feite in twee opzichten een rol. Ten eerste transformeert het vuur de ideeënwereld, omdat het de levenslessen doet 'leren'. Vervolgens dient het vuur om de oude, dan niet meer passende vormgeving te verbranden. In feite transformeert het vuur zowel de ideeënwereld als de vormgeving.

Niemand anders dan de betreffende levensvorm zelf veroorzaakt dit gehele levensproces. Niemand anders dan wij zelf zijn de verwerkers van onze levenservaringen. Niemand anders dan wij zelf zijn verantwoordelijk voor de veranderingen in onze levensbeschouwing en levensopstelling. Die veranderingen vertalen zich per definitie in de wijze, waarop we ons in het leven manifesteren, in onze gedaante en in ons handelen. Zo zijn wij ook zelf mystiek gezien volledig verantwoordelijk voor onze levensgang en het moment van sterven. (Een ieder heeft het recht deze gedachte te bestrijden en velen zullen dat ook doen. Ik reik U hier alleen een bestaande mystieke gedachte aan en hoe deze in de symboliek van de Phoenix verscholen ligt.)

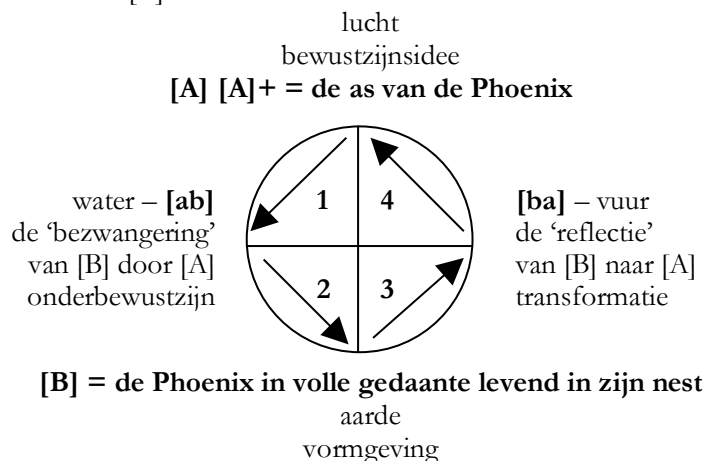
❖ Het reinigende vuur

We spreken van het vuur, dat reinigt. De gedachte is ten dele waar. Het leven wordt natuurlijk niet gereinigd van dat wat aan onzuiverheden in de geest wordt meegenomen. Slecht karma verdwijnt niet bij ons sterven. Daarentegen wordt door het vuur wel al datgene weggenomen, wat in de geest is gereinigd, maar in de vorm niet meer kan worden aangepast.

❖ De as

De as staat symbool voor de vormloze essentie, die na de vormverbranding achter blijft. De symboliek van de as is van hoge en hoopvolle betekenis.

Die as is de vormloze essentie van de oude vorm. In die as ligt – zij het vormloos – de totale ideeënwereld van de oude vorm tot en met zijn laatste levensles en levenssnik verscholen. Het is wat we in hoofdstuk 2 met [A]+ aanduiden.

Deze ideeënwereld [A]+ zoekt zich een nieuwe vormgeving. Uit de as van de oude vogel komt de nieuwe Phoenix voort. Die zouden we in de termen van de figuur [B]+ kunnen noemen.

De symboliek zegt ons dus, dat niets voor niets gebeurt. Al onze levenslessen worden verwerkt en dienen tot wat later tot wasdom komt. Vormen verdwijnen, leringen niet. De vormgeving is sterfelijk, de geest onsterfelijk. Beide zijn voortdurend aan ontwikkeling en verandering onderhevig. Een ongelooflijk hoopvolle gedachte ligt hierin besloten. Dierbaar leven mag dan sterven, wat daarin leefde leeft voort en zal in andere incarnaties wederkeren. Rijke culturen met al hun schatten kunnen door decadentie en barbarisme ten onder gaan en vernietigd worden,

maar hun geest en rijke ideeënwereld zal altijd terugkeren in de nieuwe cultuur. Wie in zijn leven iets niet heeft kunnen af maken, hoeft niet te denken dat alles voor niets is geweest.

Zo kan de symboliek ons omgekeerd leren, dat eeuwig vasthouden aan het oude dwaasheid is en een miskenning betekent van de zin van wat men koestert. Immers, niets blijft en alles dient uiteindelijk voor iets nieuws, ook al kunnen we dat nieuwe maar al te vaak moeilijk ontwaren, laat staan waarderen. En het oude loslaten is helemaal moeilijk, als het de ‘verbranding’, het sterven vraagt van wat ons dierbaar is. Maar alles wat ons dierbaar is dient uiteindelijk toch weer voor iets wat uiteindelijk – zij het in volgende incarnaties – nog waardevoller zal worden. En die verrijkende gedachte kan troost bieden bij het verlies van wat ons dierbaar is.

❖ Twee voorbeelden

In onze aardse nuchterheid stellen we ons soms de vraag of de mens misschien wel een ziel heeft. De esotericus denkt en voelt omgekeerd. Voor hem is niet zijn aardse verschijning het zekere uitgangspunt van zijn gedachtenwereld en beleving, maar zijn ziel. Dat hij een ziel heeft is voor hem het basale gegeven, van waaruit hij zijn leven beziet. En die ziel nu heeft af en toe een aards lichaam. Dan zijn we in situatie [B] van bovenstaande figuur. Tijdens ons leven beladen en verrijken we onze ziel met levenservaringen, die bij ons verscheiden meegenomen worden naar gene zijde. We zijn dan in situatie [A] van de figuur. Vandaar uit wordt vervolgens een nieuwe incarnatie voorbereid op basis van de nieuwe geestelijke geladenheid van de ziel. Zo rijgen zich de incarnaties met de daartussen liggende perioden tussen dood en nieuwe geboorte aaneen als dagen en nachten in het ons zo bekende leven. En gelijk onze daden en ervaringen van vorige dagen doorwerken op heden en toekomstige dagen, en wat we vandaag doen en leren zijn gevolgen zal hebben voor toekomstige dagen, zo dragen we de consequenties van onze daden en ervaringen van vorige levens in dit leven mee en zullen de daden en ervaringen van ons huidige leven doorwerken tot in onze toekomstige incarnaties. In het Hindoeïsme en Boeddhisme spreekt men dan van karma. In feite een hoopvolle gedachte voor een ieder die het goede nastreeft. De booswicht wordt na zijn dood alsnog geconfronteerd met zijn daden, omdat hij de consequenties met zich mee blijft dragen, en kan in een nieuw leven tot inkeer komen. Het effect van goede en liefdevolle daden blijft bewaard en werkt door, ook al zien we in het huidige fysieke leven daar vaak de effecten niet van. Liefde en idealen reiken over het aardse graf heen, omdat ze niet tot de sterfelijke vormgeving behoren. Wat in het aardse leven werd nagestreefd, maar niet tot voltooiing kon komen, is nooit vergeefs geweest.

Het ‘mechanisme’, dat de mythe van de Phoenix verbeeldt, is universeel en geldt voor iedere vorm en schaal van leven. Wat hier over het leven van de mens is gesteld, geldt dus logischerwijze voor alle levensvormen. Maar het geldt ook net zo goed voor gehele culturen. Het enige verschil is, dat we de wetmatigheid dan op een grotere schaal toepassen.

De Trojaanse en de Egyptische cultuur bijvoorbeeld staan symbool voor wat aan de Europese cultuur voorafging. Met name in de symboliek rond de val van Troje ligt heel veel interessants verscholen. De bakermat van de Europese cultuur wordt gevormd door de Griekse en Romeinse cultuur. Troje verbrandt totaal, waarna de Griekse cultuur kan rijzen. De 10 jarige strijd om Troje gaat niet om een simpele belegering, maar symboliseert hoe er tijd nodig was om door een veelvuldig en langdurig treffen de opkomende, nog barbaarse Griekse cultuur te voeden en te doordrenken met Trojaanse waarden voordat de vormgeving van die Trojaanse cultuur in de as mocht worden gelegd. Nog duidelijker is de symboliek naar de Romeinse cultuur. De Trojaan Aeneas kreeg van de goden opdracht om op het laatste moment uit het reeds brandende Troje de schatten van koning Priamos – de laatste koning van Troje – te redden en naar Italië te brengen. Daar werd de essentie, de ‘schat’ van de oude cultuur de basis voor de nieuwe, terwijl de oude cultuur volledig in de as werd gelegd.

Zo mogen ook wij hopen, dat de schatten van onze rijke Europese cultuur met zijn kunsten, wetenschap, democratie en religieuze, sociale en mentale verworvenheden gaat dienen voor een nieuwe cultuur, ook al zou alle vormgeving van wat ons dierbaar is worden verwoest.

❖ De herrijzing – de overwinning op de dood

Als vanzelf zijn we met deze beschouwing en voorbeelden bij de begrippen ‘herrijzing’ en ‘overwinning op de dood’ gekomen. De symboliek reikt ons de gedachte aan – die ik in hoofdstuk 2 met een logische, theoretische redenering heb geprobeerd te verklaren – dat de dood slechts de tijdelijke onderbreking inluidt van het bestaan in de fysiekmateriële wereld. Onze levensbeschouwing wordt totaal anders, als we de reïncarnatiegedachte aanvaarden. Het gaat hier niet om het doen verdwijnen van de dood – dat is onmogelijk en zou ook een ramp zijn. Immers, wie zich wil vernieuwen, zou alleen maar verschrikkelijk gehandicapt zijn met een lichaam, dat die vernieuwing op een gegeven moment niet meer kan verwerken. Het gaat om een geheel andere kijk en ervaring van de dood.

Het zal duidelijk zijn hoezeer door dit aspect de mythe met het telkendage weer opkomen van de zon is verbonden in de Egyptische cultuur en met de herrijzenis van de Christus in de christelijke cultuur.

❖ Bewustzijn, dat niet sterft – onsterfelijkheid

Zowel de vormgeving als het bewustzijn zijn voortdurend in ontwikkeling. Zoals we het in de figuur aangaven: [A] zal zich tot [A]+ en na een volgende cyclus tot [A]++ ontwikkelen en zo in die ontwikkeling eindeloos doorgaan. Datzelfde geldt voor [B]. Daarbij is onderhuids [A] altijd in [B] en [B] in [A] aanwezig. (Denk aan de T'ai-Tji met de witte yang stip in het zwarte yin en de zwarte yin stip in het witte yang.)

Feitelijk zijn [A] en [B], idee en vorm, bewustzijn en vormgeving – zij het afwisselend ‘bovenhuids’ en ‘onderhuids’ – altijd aanwezig. In die zin zijn beide onsterfelijk. Dat zou een verklaring kunnen zijn, waarom de Phoenix met onsterfelijkheid wordt verbonden.

Maar doorgaans denkt men anders en stelt men, dat de vormgeving sterfelijk is en alleen de geest blijft en dus onsterfelijk is. Wat is hier aan de hand? Wat is waar en wat is onwaar? Laten we proberen één en ander zo genuanceerd mogelijk te bezien.

Er zijn drie verschillende benaderingen mogelijk:

Voor de in de aardse verdichting levende mens wordt het verlaten van de aardse gedaante als een hele grote overgang ervaren en bij het verdwijnen van zijn aardse gedaante veronderstelt hij, dat daarmee alle vormgeving verdwenen is. Wat alleen het verdwijnen van het aardse lichaam is, ziet hij vaak als het totaal verdwijnen van iedere vormgeving. Voor hem verdwijnt met het aardse sterven iedere vormgeving.

Voor wie mens, dier en plant, laat staan moeder aarde of een ander hemellichaam, niet anders kan zien dan een samenballing van atomen en moleculen, is daarmee alles afgelopen. Want deze mens denkt, dat er alleen maar vormgeving is. En als die sterft is er dus niets meer. Voor deze benaderingswijze van het leven moet logischerwijze eigenlijk de gehele mythe van de Phoenix onzin zijn.

Voor diegene, die – logischerwijze – naast een sterfelijk deel ook een onsterfelijk deel van zijn wezen onderkent – moet er na de aardse dood iets onsterfelijks, iets geestelijks overblijven. Deze tweede benadering stelt daarmee, dat de vormgeving sterft en de geest met het van daaruit levende bewustzijn onsterfelijk is.

De meest logische redenering is echter de volgende:

Zo goed als in een fysiek lichaam onderhuids geest leeft en geest in die fase van bestaan dus niet dood is, moet er na de fysieke dood aan gene zijde ‘onderhuids’ ook nog steeds sprake zijn van lichamelijke, zij het niet meer in de aardse fysiekmateriële verdichting. Net zoals geest in het aardse bestaan achter of in de vormgeving verscholen leeft, zo moet er complementair aan gene zijde op één of andere wijze vormgeving achter bewustzijn schuil gaan. Zoals in het aardse bestaan de geest door de materie overschaduwd wordt, zo kan zich aan gene zijde de vormgeving door de verblinding van het aldaar heersende geestelijk licht slechts heel ijl manifesteren.

❖ **De oneindigheid van het spiraalvormige proces – de ouderdom van de vogel**

Net zoals de theorie van hoofdstuk 2 aangeeft, spreekt ook de mythe van een oneindig voortgaand proces van worden en vergaan. Het is een eeuwig voortdurend proces, dat in een oerverleden aanving en tot in de eeuwigheid zal voortgaan. Geen wonder, dat de mythe zegt, dat de Phoenix van een onvoorstelbare ouderdom is.

❖ **Incarnaties of verblijven aan gene zijde van 500 of 1000 jaar**

Geheel iets anders wordt bedoeld als er sprake is van 500 of 1000 jaar. Dan geldt het de duur van een incarnatie of de duur van een verblijf in de geestelijke wereld.

In de getallensymboliek bezien we met ieder hoger getal de kosmische wet één stap genuanceerder. Het getal 0 – wat ook eigenlijk geen getal is – staat voor het Mysterie. Het getal 1 staat voor de eenheid van al het bestaande. Met het getal 2 gaan we de eenheid genuanceerder bezien en onderkennen we de in alles aanwezige dualiteit. Met het getal 3 gaan we weer een stap verder in de nuancering. Met de integrerende en helemaal met de verbindende drie-eenheid gaan we de dynamiek, de wisselwerking tussen de tegendelen onderkennen. (zie hoofdstuk 2) Met het getal 4 gaan we nog verder in deze nuancering. Als we ook gaan onderkennen, dat de werking van geest op stof iets anders is dan die van de stof op geest – in de figuur respectievelijk weergegeven met [ab] en [ba] – dan komen we bij het getal 4. We vinden het terug in het cyclische proces met de vier kwadranten en de vier fasen [A], [ab], [B] en [ba]. Maar na één cyclus komen we niet uit in dezelfde geestelijke gesteldheid, waarmee we de cyclus begonnen. [A] wordt tot [A]+. Dit is weer een verdere nuancering in onze beschouwing van de primaire kosmische wet. We zijn vanuit een cyclisch verband, dat met het getal 4 wordt uitgedrukt en zich uit in de cirkelgang door de 4 elementen lucht, water, aarde en vuur, tot een spiraalvormige beweging gekomen. We komen tot de essentie van alle leven, die zegt dat alles zowel in de geest als in de vormgeving zich ontwikkelt. Daarmee komen we tot het vijfde element, de kwintessens des levens, die gesymboliseerd wordt door het getal 5. Deze steeds verder gaande nuancering in onze kijk op de meest basale levenswet gaat per definitie oneindig voort. Voor onze beschouwing is dit echter voldoende.

Leeftijden of periodes in symbolische verhalen moeten altijd vanuit deze symboliek worden verstaan. De getallen 500 of 1000 verwijzen dus naar een vergaande nuancering. Maar men kan volgens een bij de getallensymboliek behorende regel die nuancering tot een lagere terug brengen door de cijfers op te tellen. Zo is 500 terug te voeren tot 5 (5+0+0) en 1000 tot 1 (1+0+0+0). Door de Phoenix 500 jaar te laten leven wijst de symboliek op de eeuwig voortgaande ontwikkeling, waar de Phoenix van getuigt. We hebben – zo zegt de symboliek van het getal 5 (500) – hier te maken met een mythe, die de kwintessens des levens, de meest basale levenswet beschrijft. Als de vertelling zegt, dat hij 1000 jaar leeft, wordt er verwezen naar de universele wet, die achter zijn wezen symbolisch schuilt gaat.

❖ **De soms aanwezige symboliek van een achtergebleven ei**

Soms is er sprake van een ei, dat na de verbranding achterblijft. De Phoenix herrijst dan niet uit zijn as maar uit dat ei. Ook dan is de eeuwige kringloop van het leven gesymboliseerd. Mag deze symboliek direct aan het concrete leven ontleend zijn en daarmee een vorm van realiteit met zich meebrengen, de symboliek met de as is universeler en veel rijker aan symboliek. Het ei suggereert veel minder hoe de essentie vormloos achter blijft en hoe die essentie de basis voor het nieuwe leven vormt.

❖ De 'ware' mythe getuigt van 'exacte fantasie'

De esotericus gaat ervan uit, dat er orde in de kosmos heerst en dat chaos het gevolg is van onvolkomen inzicht in die orde. Maar aangezien inzicht nooit volkomen is, wordt die orde nooit volkomen gezien en is er dus ook altijd sprake van chaos naast orde. Hoe groter het inzicht wordt, hoe meer orde zich openbaart. Dat nieuwe inzicht doet echter ook weer nieuwe vragen opkomen en openbaart dus ook weer nieuwe chaos. Daarom geldt de mystieke stelling: hoe groter ons inzicht, hoe meer we beseffen hoe weinig we weten – met andere woorden, hoe groter ons besef van chaos. Geen wonder dat, naarmate de wetenschap voortschrijdt, tegelijkertijd het aantal levensvragen alleen maar toeneemt en we zowel in de grote kosmos als in de kleine atomen steeds meer zogenaamde 'leegte' ontwaren. Die leegte is niets minder dan de eerste openbaring van het nog niet ontdekte. Hoe wijzer de mens, hoe meer hij beseft hoe weinig hij doorgrondt en hoe groter zijn ontzag voor het Mysterie.

Maar waar waarheid wordt gezocht, is men per definitie op zoek naar orde. Waarheid moet dus altijd van orde getuigen. Omgekeerd wijst orde op waarheden. Om die reden zijn wiskunde en logica voor de natuurkundige maatstaf voor het waarheidsgehalte van zijn ontdekkingen en gaat hij er vanuit, dat hij bij het vinden van mathematische formules, die zijn waarnemingen beschrijven, een stukje van de universele orde heeft ontdekt. Zo typeert de mystieke formule 'orde ab chaos' – 'van chaos tot orde' – de reis van de naar waarheid zoekende esotericus, die evenzo het logische, abstracte denken als maatstaf hanteert. Om dezelfde reden getuigen de kunstwerken van onze grote dichters en componisten, daar waar zij levenswaarheden trachten te traceren, van een ongekende logica en orde. Dit in tegenstelling tot wat de meeste mensen denken. Velen denken, dat esoterie vage zweverij is. Het tegendeel is waar. Zonder orde, structuur en logica geen esoterie. En zo denkt menigeen ook, dat de grote kunstwerken uit niet aan de realiteit gebonden dichtelijke vrijheid zijn ontsproten, dat er sprake is van een vrije loop van de fantasie van de kunstenaar. Maar wie zich in het werk van de coryfeeën onder onze dichters en componisten verdiept, ontdekt dat ieder woord en iedere noot uiteindelijk in een totale samenhang zijn betekenis heeft. Mozart sprak van 'geen noot te veel en geen noot te weinig'. Goethe stelde, dat het ware verhaal, dat de hogere werkelijkheid correct beschrijft, altijd van 'exacte fantasie' moet getuigen.

Dat principe moet ook gelden voor grote verhalen zoals de mythe van de Phoenix. De mythe met de daarin voorkomende symboliek is juist zo groot, omdat hij zo logisch en exact is. Zodra bij de vertelling of duiding van de mythe logica en samenhang worden verlaten en vertroebelingen en associaties hun intrede doen, wordt de van orde getuigende zuivere waarheid geweld aangedaan en verliest de mythe zijn magische zeggingskracht.

Waarom zijn orde en waarheid nu zo belangrijk voor ons?

Pas als we greep hebben op de materie, kunnen we er ook creatief mee omgaan. We hebben pas 'greep' op iets, als we het met ons dagbewustzijn kunnen be-'grijpen'. Dat is de unieke kwaliteit van het dagbewustzijn in vergelijking met het onderbewustzijn. Dankzij zijn dagbewustzijn kan de mens individueel creatief zijn en het dier en de plant niet. Als een mythe of symboolduiding door vertroebelingen niet meer logisch en samenhangend valt te begrijpen, is er nog steeds sprake van enige 'chaos'. Dan kunnen we er niet volledig 'greep' op krijgen en zal ons dat beperken in de mate, waarin het verhaal en de symbolen ons in onze creativiteit en zelfbewuste levensgang kunnen ondersteunen en stimuleren. Daarom is het altijd raadzaam om vertroebelingen zoals hierna beschreven te onderkennen en te vermijden.

Het bovenstaande kan gemakkelijk de angst voor kille rationaliteit en dogmatiek oproepen. Die gevaren loeren zondermeer, maar daarmee is het bovenstaande nog niet onjuist.

Om het gevaar van dogmatiek te mijden moet allereerst gelden, dat geen mens de ander een mening en dus ook geen mythe of duiding van een mythe of symbool mag opdringen. Iedereen moet zijn eigen waarheid op eigen wijze zoeken. Zolang dat in acht wordt genomen, kan er van dogmatiek geen sprake zijn. Een kunstenaar dringt ons zijn ideeënwereld en gevoelswereld ook niet op, ook al is dat kunstwerk een vast gegeven en getuigt het van 'exacte fantasie', die zich niet meer laat veranderen en soms heel nadrukkelijk aanwezig kan zijn. Het is aan ons wat we er mee doen. Hier speelt de volgende paradox: De gedachte, dat symbolen poli-interpreteerbaar zijn, geeft een gevoel van vrijheid en wordt daarom door velen begrijpelijk verlangd. Maar dat betekent tegelijkertijd, dat we bij die verhalen en symbolen, die 'exact' zijn en daardoor van eeuwige en absolute grootheid getuigen, nog met een stuk chaos worstelen en nog niet bij machte zijn hun wijsheid ten volle te be-'grijpen'.

De angst voor kille rationaliteit is ook terecht als we in een rationele analyse blijven steken. Het is weer aan ons hoe en in welke mate we hoofd en buik, ideeënwereld en gevoelswereld met elkaar in wisselwerking weten te brengen en hen in ons hart weten samen te laten komen. De musicoloog die in zijn analyse blijft steken, blijft even droog staan als de luisteraar, die vele malen hetzelfde stuk hoort en zich nooit afvraagt, wat de muziek hem heeft te vertellen. De eerste blijft in zijn hoofd steken, de andere in zijn buik. En beider hart wordt niet gevoed.

❖ **Afgeleide kenmerken – de essentie miskennende typeringen**

In de praktijk van het leven worden op het moment, dat niet meer het genie, maar minder helder weten zich met een mythisch verhaal of symbool gaat bezig houden, de 'exacte fantasie', het geordende denken en het gestructureerde scheppen verlaten. En dan sluipen er vertroebelingen en onzuiverheden in. Dat is natuurlijk ook met de mythe van de Phoenix gebeurd. Enkele voorkomende vertroebelingen wil ik hier ter sprake brengen.

De eerste ontstaat als men de mythe gaat typeren met afgeleide kenmerken en juist wat de mythe primair wil zeggen uit zicht raakt. Die afgeleide kenmerken kunnen op zich wel levenswijsheden zijn, misschien zelfs wel hele grote, maar daar gaat de mythe niet over. En zo gaat zijn specifieke waarde en magische zeggingskracht verloren.

Zo wordt met name in de Chinese cultuur de vogel gezien als een symbool voor de vereniging en eenheid tussen yang en yin, het mannelijke en het vrouwelijke principe. Dat de Phoenix beide principes in zich draagt is duidelijk. In hoofdstuk 2 hebben we zelfs het principe van de Phoenix met behulp van de Chinese Tai-Tji met het yang en yin, vanuit de wisselwerking tussen het mannelijke en het vrouwelijke verklaard. In de figuur is immers [A] het mannelijke en [B] het vrouwelijke. Maar door in de Phoenix die dualiteit te onderkennen en hoe het mannelijke en vrouwelijke in hogere zin een eenheid vormen, blijven we steken in wat de getallen 1 en 2 symboliseren. De symboliek van de Phoenix gaat echter veel verder en reikt tot de veel genuanceerdere levensbeschouwing, die met het getal 5 wordt gesymboliseerd. De mythe van de Phoenix gaat primair om wat in de getallensymboliek met het getal 5 wordt uitgedrukt en niet wat de getallen 1 en 2 symboliseren.

Een ander gevaar voor vertroebeling ontstaat als men symbolieken rigide over elkaar heen probeert te leggen of verschillende symbolische verhalen geforceerd onder één noemer wil krijgen. Dat leidt dan tot afbeeldingen van de Phoenix als deze:

Zeker, in diverse opzichten kan de wijze, waarop zon en maan afwisselend ons aardse bestaan verlichten, met het gebeuren in de mythe worden vergeleken. Maar veel van zijn diepgang gaat ook verloren. Zo zijn de verbranding, de symboliek van de as en het uit die as herrijzen alleen op zeer geforceerde wijze in de afwisseling van zon en maan terug te vinden. De maan verbrandt niet, de zon herrijst niet uit de as van de maan. Dat het nieuwe uit het oude voortkomt is er wel, maar manifesteert zich bij de afwisseling van zon en maan niet voor onze beleving.

Geheel op hol slaat de symbolieke duiding, als we het mannelijke en vrouwelijke gaan toepassen op de verbinding tussen man en vrouw. Het aantal onzuiverheden dat dan ontstaat is nog veel groter. Natuurlijk blijven er altijd correcte parallellen, maar de essentie en symbolieke rijkdom van de Phoenix gaan totaal verloren.

De mens is natuurlijk ook altijd geneigd om te wijzen op deugden, die zijn gevoel aanspreken en hem als verheven, nobel en liefdevol voor ogen staan. Zo kent men de Phoenix graag de kwaliteit van zelfopoffering, zelfverloochening, zachtaardigheid, geloof, bestendigheid e.d. toe. Die kwaliteiten zitten natuurlijk allemaal in hem, maar leiden af van zijn primaire betekenis.

❖ De culturen waarin een Phoenix-achtige mythe is verschenen

In vele culturen vinden we een op de Phoenix gelijkende fabelachtige vogel terug. In Ethiopië, Egypte, China, in de Christelijke traditie, in Rome, Griekenland en bij de Joden. Diverse elementen spelen ook in de alchemie een rol. Op al deze specifieke benaderingen wordt in deze verhandeling niet ingegaan. We hebben hier alleen de basale betekenis geprobeerd te duiden.

Hoofdstuk 4

De Phoenix in de ritus van Souverein Prins van het Rozenkruis

❖ De Phoenix op het tableau in de rode tempel

In de maçonnieke ritus voor de graad van Souverein Prins van het Rozenkruis vinden we de Phoenix op het tableau in de rode tempel aan de voet van het Kruis. Rechts daarvan de Pelikaan en links de Phoenix.

*Hier nog een afbeelding van een regulier tableau
met links de Phoenix en rechts de Pelikaan*

Nestelende pelikanen buigen hun snavel naar de borst om hun jongen met in hun keelzak meegebrachte vissen te voeden. Dat verschijnsel heeft het onjuiste beeld opgeroepen, dat de ouders hun borst openrijten om hun jongen met hun bloed groot te brengen. De rode vlek op krop en keelzak van de kroeskoppelikaan, die tijdens de broedtijd op een bloedende wond lijkt, heeft hier zeker toe bijgedragen. Daarmee werd de pelikaan tot een symbool van opofferende ouderliefde.

Aan weerskanten van het kruis met de daarop opbloeiende roos bevinden zich dus twee vogels, die opoffering ten behoeve van nieuw leven symboliseren. In die zin zijn ze vergelijkbaar en symbolisch direct met de symboliek van het kruis met de opbloeiende roos verbonden.

Een wezenlijk verschil tussen beide vogels is echter, dat ze het nieuwe leven op verschillende wijzen voeden. De Pelikaan doet dat met vissen. Vissen getuigen van leven in het water. Water staat symbolisch voor het onderbewustzijn. De Pelikaan voedt het nieuwe leven dus met voeding voor het onderbewustzijn. (Geen gedachte kan in ons dagbewustzijn 'geboren' worden, als hij niet eerst in het onderbewustzijn een soort 'embryonale' ontwikkeling heeft doorgemaakt. Zoals het embryo eerst in het vruchtwater moet groeien alvorens het op land, op de aarde geboren kan worden, zo moet iedere gedachte eerst in het symbolische water groeien, alvorens hij tastbaar door het dagbewustzijn 'aards' begrepen, 'gegrepen' kan worden. Vissen bieden dus levenslessen voor het onderbewustzijn.)

In tegenstelling tot de Pelikaan, die in en van het water leeft, komt de Phoenix van de wereld van het Licht. Hij symboliseert hoe wij ons met geestelijk voedsel en met de essentie uit het leven kunnen voeden (zie hiervoor: De Phoenix voedt zich met dauw of het sap van sappige kruiden.) Hij voedt ons vanuit het Hoger Zelf, vanuit de Goddelijke Bron.

Tezamen en complementair symboliseren de vogels de beide bronnen, van waaruit ons dagbewustzijn kan putten: enerzijds uit de duistere wereld van het onderbewustzijn, anderzijds door inspiratie en intuïtie vanuit de lichte wereld van het hogere bewustzijn, van de goddelijke geest.

De bovenstaande afbeelding is van een ontwerp voor een tableau uit de 19^e eeuw. Het aardige is, dat op dit tableau de Pelikaan links en de Phoenix rechts is afgebeeld, in tegenstelling tot het huidige gebruik, waarbij de Phoenix links en de Pelikaan recht worden afgebeeld. Symbolisch is het juist om de Phoenix, die het meer geestelijke aspect van het Licht vertegenwoordigt, rechts af te beelden en de Pelikaan, die meer met de duisternis van het onderbewustzijn is verbonden, links.

Onderstaande pagina is uit een oud geschrift over alchemie. Hierin zien we de beide vogels geplaatst zoals op het tableau in de rode tempel.

❖ De grote overeenkomst tussen het Rozenkruis en de Phoenix

In veel opzichten drukken het Rozenkruis en de Phoenix hetzelfde uit. Laten we eerst het kruis eens nader bezien.

Het kruis is in menig opzicht met de boom te vergelijken, die we ook bij de Phoenix aantreffen en waarin de Phoenix zijn nest bouwt en tijdens zijn aardse bestaan leeft.

Het kruis moet in eerste instantie niet met de dood worden verbonden. Het is immers niet van dood materiaal gemaakt, maar juist van levend materiaal, van hout, net als de boom, waarin de Phoenix leeft. De dood gaat pas in derde instantie spelen.

Het kruis bestaat uit een vertikaal en een horizontaal element. Het vertikale deel doet denken aan de boom, zoals hij hemel en aarde verbindt. Het staat in de aarde en richt zich hemelwaarts. Het symboliseert het levensprincipe zelf, dat daar is, waar hemel en aarde, geest en stof met elkaar in verbinding en wisselwerking komen.

Het horizontale deel van het kruis is complementair aan het vertikale deel en is te vergelijken met de takken van de boom. Het drukt uit hoe het vertikale principe, het levensprincipe, zich in het leven op veelvuldige wijze gaat manifesteren. Het horizontale deel is zoals de boom zich met zijn oneindig vele takken, takjes, bladeren en vruchten in horizontale zin verbreedt. Het symboliseert hoe leven op allerlei verschillende wijzen zich op aarde 'vertakt', leeft en functioneert.

Tezamen drukken de vertikaal en de horizontaal de synthese van het levensprincipe en de levensvormen uit.

Wij leven – gelijke alle levensvormen – dankzij dit kruis en daar waar dat kruis zich bevindt. De symboliek komt geheel overeen met die van de Phoenix, die in zijn nest in de boom leeft.

Wij leven om te leren, opdat zowel de ideeënwereld als de vormgevingen van leven zich kunnen ontwikkelen. Zo luidt de basale levenswet, waar alles op gebaseerd is en die vrijmetselaren verwoorden met de zinsnede: de voortstuwende wereldorde. Dat is een weg van vallen en opstaan, van vreugde en van leed, van struikelblokken en drukken op het hart. Vanuit die

gedachte wordt het kruis nu een symbool van strijden en lijden en zijn we gaan spreken van 'het dragen van het kruis des levens'.

Die ontwikkeling vereist op revolutionaire momenten het volledig afsterven van de oude vormgeving, zoals we hiervoor zagen. Zo wordt in derde instantie het kruis de plaats, waarin we onze aardse vormgeving verlaten en sterven. Net zoals de Phoenix met netst en al verbrandt en in zijn vormgeving sterft, zo sterft het leven aan en door het kruis.

Dit sterven is voorwaardelijk om in een geheel vernieuwde gedaante te kunnen herrijzen. Zoals de Phoenix vanuit de as herrijst, zo bloeit het nieuwe leven, waar de roos voor staat, juist daar weer op, waar het gestorven is: waar de vertikaal en de horizontaal elkaar ontmoeten.

De roos getuigt in zijn vorm van de gulden snede en van het getal 5, het getal van het zich oneindig ontwikkelende leven. Net zoals bij de Phoenix het getal 5 in zijn levensjaren te vinden is, ligt dat getal symbolisch in de vormgeving van de roos verscholen.

De roos getuigt van grote schoonheid, gelijk de Phoenix, en wordt gekenmerkt door zijn overweldigende geur. Ook dat element vinden we enigszins bij de Phoenix terug in de vorm van de kruiden en geurige sappen, waarmee hij zich voedt en zijn nest doordrenkt.

Als we aan deze symboliek nog het Christus-offer bij Golgotha toevoegen, wordt ook de hemelse, goddelijke afkomst van het leven, dat aan het kruis sterft en daar weer op herrijst, belicht. Gelijk de Phoenix van goddelijke oorsprong is, vanuit het licht van de zon afkomstig is en daar steeds weer naar terugkeert, zo geldt dat voor de Christus, de zoon van God, die nadat hij zich als zodanig in het leven had gemanifesteerd, weer naar zijn hemelse vader terug keerde en ons de boodschap meegaf hem daarin na te volgen.

Hieruit blijkt, hoezeer de symboliek en het dramatische gebeuren, dat met het Rozenkruis verbonden is, met die van de Phoenix overeen komen.

❖ De op het juweel ontbrekende Phoenix

De Pelikaan heeft veel minder dan de Phoenix met het Rozenkruis gemeen. Alleen zijn gedaante als witte vogel en zijn offerbereidheid naar het jonge leven draagt hij symbolisch met zich.

Het vreemde is nu, dat, behalve op het tableau, de Phoenix in het ritueel voor de Graad van Souverein Prins van het Rozenkruis niet voor komt en het symbool van deze graad altijd bestaat uit de combinatie van Rozenkruis en Pelikaan. Het is steeds alleen de Pelikaan die we onder het Rozenkruis afgebeeld zien.

Men zou kunnen redeneren, dat de twee-eenheid, die de Phoenix en de Pelikaan tezamen vormen, vervangen kan worden door de verbinding Rozenkruis en Pelikaan, omdat het Rozenkruis en de Phoenix vanwege hun bijna gelijke betekenis uitwisselbaar zijn.

Welke redenatie men ook volgt, moge één ding duidelijk zijn: de Phoenix is een altijd weer fascinerende vogel, die met zijn mythe ons op prachtige wijze wijst op de meest fundamentele levenswet, waaraan alle leven zijn oorsprong, geboorte, bestaan en sterven dankt en waardoor de kosmische orde zich eeuwig voortstuwt.